

מעדני אשר

גיליון ד"ש
(שנה ז')
פרשת וארא תש"ע

י"ל ע"י

מכון "מעדני אשר"

הגליונות ברחבי תבל יוצאים לזכותו של הרב ברוך בן מרים ומרת שיינדל מלכה בת היה פייגא

איך היה מותר ליהודים ליטול כסף מהמצרים במכת דם? הא אסור ליהנות ממעשה ניסים?

בפרשת ז' כ"א והדגה אשר ביאור מתה וגו'.

איתא במדרש רבה בפרשת על פסוק הנ"ל בפרשתן סימן י"ג א"ר אבין הלוי ברבי ממכת הדם העשירו ישראל, כיצד המצרי וישראל בבית אחד, והגגיית מלאה מים, והמצרי הולך למלאות את הקיתון מתוכה, מוציאה מלאה דם, וישראל שותה מים, ומכרו המים למצרים והעשירו.

יש להקשות: מהא דאיתא בגמ' תענית כ' ע"ב דלעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה, ויאמר עושין לי נס, שמה אין עושין לו נס, ואם תמצוי לומר עושין לו נס מנכין לו מזכותיו, וברש"י שם כ"ד ע"א ד"ה אלא כאחד מעניי וכי' כתב דמזה ילפינן דאסור ליהנות ממעשה ניסים, מדאמרין דמנכים לו מזכותיו, א"כ איך היה מותר ליהודים לקחת כסף מהדם שנעשה מים, בשלמא עצם השתיה היה מותר דפיקוח נפש דוחה כל התורה, אבל על מה סמכו למכור את זה, כן מקשה בשפתי צדיק בפרשתן אות כ"ה, וכן בפרשת בא אות כ"ב, וכן בפרדס יוסף בפרשתן.

איכא כמה תרוצים:

א. ע"פ מה שכתב בנחל קדומים להחיד"א פרשת בשלח שהקשה איך אכלו בני ישראל את המן הלא היה מעשה ניסים, ותירץ דהא דאסור ליהנות ממעשה ניסים, דווקא יחיד משום דמנכים לו מזכותיו, אבל בציבור דאין מנכים שפיר מותר ליהנות, לפי הנ"ל אתי שפיר, דכאן שהיה הנס לרבים ליכא איסורא, מעדני אשר.

ב. הא דאסור ליהנות ממעשה ניסים אינה אלא מדרבנן, עיין בשדה חמד ח"א ע"מ 96 שהאריך בהא דאין נהנים ממעשה ניסים דשמה אינה אלא מילתא דחסידות, וכן במצפה איתן מנחות ס"ט ע"ב, לפי הנ"ל אתי שפיר דהם לא הקפידו קודם מתן תורה על דרבנן, ויותר מזה כתב בשו"ת הרמ"א סימן י' דשאר אבות חוץ מאברהם לא קיים את הדרבנן לפי הנ"ל אתי שפיר, מעדני אשר.

ג. כיון שהוויא אז זמן של מלא ניסים א"כ הוויא ניסים בתקופה ההוא שכיה, ולא הוויא בכלל האיסור של מעשה ניסים, מעדני אשר.

ד. ע"פ מה שכתב בשאגת אריה בספרו טורי אבן תענית כ"ה דדוקא למי שנעשה לו הנס אסור ליהנות דמנכים לו מזכותיו, אבל לאחר למי שלא נעשה הנס בשבילו מותר ליהנות ממעשה ניסים, אם כן יש לומר דאם הישראל מכר המים למצרי ולקח מעות היה הישראל נותן המעות במתנה לישראל אחר, וכן עשו כולם שנתנו זה לזה, ומימלא מתחלה לא נהנה מהמעות דהא נתן לאחר ולא נהנה תיכף, כן תירץ בפרדס יוסף בפרשתן.

ה. בהקדם מה שיש להקשות מה שיכות מדרש הנ"ל לפסוק של והדגה אשר ביאור מתו, אלא דיש ב' דרכים לומר מה היה היאור בשעת מכת דם, דיש לומר פירוש אחד דהיאור נהפך לדם וישראל שבא למלאות מים מיאור נהפך בכדו למים, ויש לומר באופן אחר, שהיאור היה מים, רק כשהמצרי בא למלאות מים נהפך בכדו לדם, והנה מפסוק הנ"ל מוכח כפשט השני, דקשה למה ליה לומר והדגה מתה, פשיטא כיון דנעשה מים לדם מתו הדגים, אלא ודאי שהמים לא נשתנו כלל רק ביד המצרי נהפך לדם, ונס שני היה דדגים מתו, אך על זה קשה דיותר היה נחוץ להיפך המים לדם ואז היה הנס בידי ישראל דלמעט בניסא עדיף ומצרים היו יותר מישראל ועל זה מתרץ ממכת דם העשירו ואם היה הנס בידי ישראל לא הוויא רשאים להנות ממנו ולמכור דמעשי ניסים אסור בהנאה, ולכן נעשה הנס בידי מצרים ואז בני ישראל רשאים למכור, כן תירץ בפרדס יוסף בפרשתן.

אבל מביא דבאבן עזרא כתב שהדם נתלבן אצל היהודים, א"כ הדרא קושיא לדוכתא, ויתורץ בתרוצים אחרים.

ו. ע"פ מה שכתב בירושל' יעקב תענית כ"ד ע"א גבי מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק דקשה דהוויא מעשה ניסים, ותירץ כיון דהשמן והחומץ הויא בעולם, כזה מעשה ניסים מותר ליהנות, לפי הנ"ל אתי שפיר דהרי כאן יש מים בעולם אצל ישראל ורק יתהפך דם מצרים למים בכהאי גוונא שרי, וליכא בזה איסור של הנאה ממעשה ניסים, כן תירץ בפרדס יוסף בפרשתן.

הגליונות האלו יוצאים לעילוי נשמת

ה"ה מרת מלייא רייזל בת הרב בן ציון ע"ה

נפטרה כ"ח טבת תשל"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הזנצה ע"י המשפחה

לעל"נ הרב משה בן הרב יוסף דוד ז"ל, ומרת מלכה מחלה בת הרב מרדכי זיסקינד ע"ה
נתרם ע"י ר' מרדכי זיסקינד הגר שליט"א ניו יארק

מדוע נענשו המצריים

הרי קיימו גזירת הקב"ה של ועבדום וענו אותם?

בפרשתן ו' ו' וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים.

יש להקשות: מדוע נענשו המצריים הרי קיימו גזרת הקב"ה, שנאמר בראשית ט"ז י"ג כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, כך הקשה הרמב"ם הלכות תשובה פרק ו' הלכה ה', וכן הראב"ד שם, וכן האור החיים הקדוש פרשת לך לך ט"ז י"ד, וכן בתוס' יו"ט מסכת אבות פרק ב' משנה ו'.

איכא כמה תרוצים:

א. אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע, אלא הודיעו שסוף זרעו להשתעבד בארץ לא להם, כך תירץ הרמב"ם הלכות תשובה פרק ו' הלכה ה'.

אבל הראב"ד שם הקשה עליו: כיון שהיה גזירה משמים שישתעבדו ישראל, אם כן כל הקודם לשעבדם זכה במצוה, וכן הקשה הרמב"ן פרשת לך לך ט"ז י"ד.

ובמשך חכמה פרשת לך מתירץ את הרמב"ם: שלא כתוב בתורה ציווי לשעבד את ישראל, אלא סיפור דברים, לפי זה מדוקדק לשון הרמב"ם שכתב אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם.

ב. המצריים הוסיפו יותר ממה שנגזר עליהם, שלא נגזר עליהם אלא עבדות, והם הרגו את התינוקות שלהם, שאין זה בכלל העבדות, אלא עקירתם לגמרי, ואף עבודתם היה בפקד ולא כסתם עבודה, כך תירץ הראב"ד הלכות תשובה פרק ו' הלכה ה', וכן הרמב"ן פרשת לך.

מעדני אשר: הנה לגבי קושי השעבוד, יש ראשונים שסבירא להו דהויא חלק מהגזירה, א"כ אי אפשר לתרץ דלכן נענשו, דאיתא בגמ' שבת י' ע"ב אמר רבא בר מחסיא אמר רב גוריא אמר רב בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, והקשו בתוס' הרי בלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם, ומתמצים התוס' שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כל כך, חזינן דהעינוי היה בשביל קנאת יוסף לאחיו ולשיטתם נאמר דכיון שנמי הרגו על זה נתחייבו.

עוד יש להעיר: לשיטות שקושי השיעבוד השלים שלא יצטרכו להיות ארבע מאות שנה, א"כ מדוע נענשו, הרי זה חלק מהגזרה שמשלים את השנים.

ג. המצריים נענשו על שהחזיקו בהם ולא שחררום תיכף ומיד כשאמר הקב"ה לשחררם, כך תירץ הראב"ד, וכן החיד"א בספרו שפה אחת על ההגדה.

ד. כל האומות חייבין להענש על כל הענוי והצער אשר ירעו לנו, כי האמות טעם אשר יענונו הוא לצד הבדלתנו מהם וקיום המצוות אשר אנו מקימים, וצא ולמד אם היו ישראל עובדים לטלה והיו לעם אחד במצרים, לא היו המצריים משתעבדים בהם והיו כאחיהם המצרים, וכן בכל אמה ואמה אשר תשעבד ישראל ותרע הטעם הוא לצד היותינו נחלת ה' והלא קל גזר על אשר עברו ענף אחד מדבריו, והם מרעים לנו על שאינם עוברים על כל התורה, כך תירץ האור החיים הקדוש פרשת לך לך ט"ז י"ד, וכן בתוס' יו"ט אבות פרק ב' משנה ו', וכן החיד"א בספרו שפת אחת על הגדה של פסח.

ובזה מפרשים: מה דאמרינן בהגדה שפוך חתמתך על הגוים אשר לא ידעוך ואשר בשמך לא קראו, דהיינו שהגוים האלו לא מכירים כלל את הקב"ה ואין עושים כלל רצונו, א"כ בע"כ עינו אותנו לרצונם ולא מחמת ציווי הבורא לכן שפוך חמתך עליהם.

ה. הגזירה היתה בראשית ט"ז י"ג ועבדום וכו' וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ומי שרצה לקיים ועבדום וכו' בו תתקיים דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, כך תירץ בעץ חיים מובא בחיד"א בספרו רוח חיים דרוש י"ג.

מדוע במכת כינים ושחין וחשך לא קיבל פרעה התראה קודם.

ומדוע בשאר מכות קיבל התראה?

בפרשתן ז' ט"ז י"ז שלח את עמי וכו' כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאור ונהפכו לדם.

יש להקשות: מדוע במכת כינים וכן בשחין וכן בחשך לא היה התראה לפרעה, ומדוע בשאר מכות כן היה התראה לפרעה, כך הקשה הרמב"ן בפרשתן ח' ט"ו, וכן הספורנו בפרשתן ח' י"ב, וכן הפנים יפות בפרשתן, וכן במלבי"ם בפרשתן, וכן החיד"א בספרו פני דוד בפרשתן, וכן בהגהות מימונית סוף הלכות חמץ.

איכא כמה תרוצים:

א. אין הקב"ה מתרה בפרעה רק במכה אשר בהן מיתה לאדם, וכתוב בצפרדעים תהלים ע"ח מ"ה "וצפרדע ותשחיתם" שהוא רומז למיתה או השחתה כמבואר במדרש רבה י' ד' שהשחיתו את המצרים, וכן הארבה ימיתם ברעב, כי אכל יתר הפליטה הנשאת להם מן הברד, והכל רחמים מאתו באדם, כענין שנאמר יחזקאל ל"ג ט' "ואתה כי הזהרת רשע מדרכו לשוב ממנה ולא שב מדרכו הוא רשע בעונו ימות ואתה נפשך הצלת" ולכן לא התרה בו בכנים ולא בשחין ובחושך, רק בדבר, בעבור שהוא מיתה, וראוי שתחול גם באדם כאשר אמר לו אחר כך ט' ט"ז ואולם בעבור זאת העמדתך, כך תירץ הרמב"ן בפרשתן ח' ט"ו.

ב. ע"פ מה שאמרו חז"ל קידושין כ' ע"א שאם עבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, לכן במכה ראשונה ושניה התרה בו, אבל כיון שנעשית לו כהיתר שוב לא התרה לו פעם שלישית, אבל כיון שאמרו החרטומים אבצע אלקים היא היה ראוי שישים לבו לדבריהם לכך התרה בו ברביעית ובחמישית, ובשישית כיון שנעשה ברביעית ובחמישית כהיתר לא התרה בו עוד במכה שלישית, אבל באמת במכה שלישית באמת לא החזיק לבו, אלא שהשם החזיק לבו כפירש רש"י, וכיון שנתחרט הוצרך להתרות בו עוד ב' פעמים, וכיון שעבר ושנה לא הוצרך להתרות בו בתשיעית, ובמכת בכורות לא היה בו התראה אלא שהתרה בו בתחילת שליחותו כמו שאמר ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג, כך תירץ בפנים יפות בפרשתן בד"ה ויאמר ה' אל משה נטה את ידך.

ג. באמת קימ"ל סנהדרין נ"ז ע"ב בן נח אין צריך התראה וכל שכן מצרים שנתחייבו מיתה על עונותם ישראל, וכ"ש שנתחייבו מכות בגופם, וזה היה במכות שהכו בגופם בכינים שחין וחושך, אבל במכות שהיו בממונם במקניהם ובגבולם לא היה מצד התחייבות לאבד ממונם כי אם שנתחייבו לתשלום שכר לישראל אלא שהיה דרך קנס על כן הוצרכו התראה, כך תירץ בפנים יפות בפרשתן בד"ה ויאמר ה' אל משה נטה את ידך.

ד. יען שהתראה צריכה להיות בפירוש על המילה או על המלקות, לכן להיות שהמכות היה חלוקות תלתא בארעא ותלתא באוריא ותלתא מקירות כמו שכתב בארחות חיים, לכך היה צריך התראה בפירוש לכל מין מכה, והיינו דבמכות הארץ היתה התראה בשתיים זו דם וצפרדע, אבל בשלישית לא התרה דלקה ושנה לאו בר התראה, סנהדרין פ"א ע"ב ואחר כך פנים חדשות באו שנתנית המכה שהוא מקרית, ועל מה שנשנתה הותרו תרי זמני ואל השלושה לא בא כי השלישית ממין זה לא בעי התראה, והיה בהניח מכה זו והחלו עולין מכת האויר, הא מילתא חדתא והתראה בעי, לזה הותרו בשנים הראשונות ולא בשלישית, כך תירץ החיד"א בספרו פני דוד בפרשתן.

**מי שיושב כמה חדשים בבית סוהר במקום מטונף
האם לא יתפלל כלל?**

**בפרשתן ט' כ"ט ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש כפי.
וברש"י אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים
ולא רצה להתפלל במקום הטינופת, דאסור להתפלל וללמוד
במקום טינופת.**

הנה בשו"ת יד אליהו הוגדר פסקים סימן י"ד נשאל באחד שנאסר בבית
האסורים מטונף בצואה וסרחונות, על כמה חדשים, אם יבטל
מצות ק"ש לגמרי בכל הימים שהוא בבית האסורים, או מוטב
שיקרא במקום זה מלבטל מצות קריאת שמע לגמרי.

ומסיק: דכמו דאמרינן בגמ' מועד קטן י"ד ע"ב דאבלות ברגל אינו
נוהג, משום דאתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, וקרי לאבלות
עשה דיחיד, היינו שאינו חל על הרבים בבת אחת לקיימה יחד,
שאינו כי אם למי שאיתרע בו מלתא ח"ו, אבל לא בהחלט, ה"נ
והיה מחנין קדוש לא מקרי עשה דרבים, כי אינו חל החיוב
בקיום העשה בהחלט, רק למי שיושב במקום מטונף הזהירה
תורה לא לקרות קריאת שמע שם, רק במקום טהור, ולכן עשה
דקריאת שמע דרבים דוחה עשה דוהיה מחנין קדוש, כיון דא"א
לקיים שניהם, יש לעיין אם לאו הבא מכלל עשה אינו חמור רק כלאו ועשה דחה ליה
או לא, עיין פ"י כתובות מ' ע"א.

עוד יש לעיין: דעשה והיה מחנין קדוש אינו רק מצות עשה
שמחויב לקיימה אם אפשר, וכשאי אפשר לא חל החיוב, דהא
לא אסרה תורה לקרות קריאת שמע במקום מטונף, כי אם
המצוה להיות מחנה ישראל קדוש, שקורין בה ק"ש וטהור, מיהו
בעל קרי פרטה תורה בפירוש שאסור לקרות ק"ש כדאשכחן
בסיני, וגם לא הוי רק מדרבנן, דעזרא סמך לתקן טבילה לבעל
קרי דלמד מהר סיני, וגם בזה יש לעיין אם אין מים להשיג בתוך
משך זמן ק"ש אם יבטל ק"ש לגמרי, דהא י"ל דדוקא אם אפשר
לטבול אסור לקרות ק"ש בלא טבילה. אמנם ממתניתין ברכות כ'
ע"ב דבעל קרי מהרהר בלבו וכו' ומסוגיא שם בגמרא דאמר למה
מהרהר כו' מוכח דאפילו אי אפשר לטבול אסור לקרות בפה,
ומשמע משום דלא פלוג רבנן ובטלו מ"ע בשוא"ת, משום דגדר
גדול גדרו בה, משא"כ בצואה דהוי מדאורייתא לא תקנו בה
גזירת חכמים כלל, וי"ל דאתי עשה דק"ש ודחי לעשה והיה
מחנין קדוש דהוי נמי רק שוא"ת, דתורה לא צותה על ק"ש
שתהיה במקום טהור וקדוש, כ"א שתהא זהיר ביתד על אזנך
וכו' שלא יטנף המחנה, מיהו יש לעיין בהא ברכות כ"ב ע"ב דירד
לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות כו' ולא יתכסה לא במים
הרעים כו' אלמא אפילו לפום מאי דבעי לאוקים מתניתין כו'
אליעזר דאם הנץ החמה עבר זמן ק"ש, מ"מ ניחא ליה הא דקתני
ולא יתכסה לא במים הרעים משום ריח רע, אע"פ שיעבור על
זמן קריאת שמע על ידי זה ויבטל לגמרי, מיהו למ"ד דהרהור
כדיבור אין זה ראייה, דיש לומר דהכי קאמר ולא יתכסה במים
הרעים, אלא יקרא ע"י הרהור שהוא כדיבור.

וכן בעובד אורח לאדרי"ת סימן ע"ט כתב בחבושים בבית הסוהר שאי
אפשר להיות מחנם קדוש יש לעיין אם יש לומר בזה עשה דוחה
לא תעשה.

ומביא ראייה: מהא דאיתא בש"ע אור"ח סימן פ' מי שברי לו שאינו
יכול לעמוד עצמו מלהפיה מוטב שיעבור זמן קריאת שמע
ותפלה ולא יתפלל ממה שיתפלל בלא גוף נקי, חזינן שאינו
דוחה.

אבל בביאור הגר"א סימן פ' כתב שאינו נראה להלכה דברי הש"ע.

ובשו"ת ציצן אליעזר חלק ח' סימן א' כתב לדחות את כל דברי היד
אליהו עי"ש באריכות.

ולעיני הלכה: כתב במשנה ברורה בביאור הלכה סימן ע"ו בסופו וז"ל אם
הוא במקום מטונף אף שאי אפשר לו לצאת משם כגון שהוא
חבוס בבית האסורים וכיוצא בזה מוטב לו שלא יתפלל כלל אבל
לגבי קריאת שמע מותר לקרוא עיין משנה ברורה סימן פ'.

**מדוע לא תיקנו חכמים שצריך לשתות חמשה כוסות בליל פסח
נגד ה' לשונות של גאולה?**

**בפרשתן ו' ו' לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם
מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם וגו'.**

איתא במשנה פסחים צ"ט ע"ב שאפילו עני שבישראל לא יפחתו לו
מד' כוסות.

וברשב"ם שם וכן ברש"י הביא בשם המדרש רבה בטעם שתקנו ד'
כוסות נגד ד' לשונות של גאולה המבוארים בפרשתן והוצאתי
וגאלתי ולקחתי והצלתי, ועיין ברשב"ם ב"ב נ"ח ע"ב כתב דהבאתי הויא אחד
מד' לשונות.

וברש"י במקום אחר ק"ח ע"א כתב טעם אחר, משום ג' כוסות
האמורות אצל פרעה, ואחד צריך לברכת המזון לכן צריך ד'
כוסות, ובאחרונים כתבו כמה ישובים לתרוץ את סתירת רש"י, עיין כלי חמדה בפרשתן,
שו"ת שואל ומשיב מ"ג ח"א סימן קכ"ו.

יש להקשות: לשיטות דתיקנו ד' כוסות משום ארבע לשונות של
גאולה, מדוע לא תיקנו שיהא חיוב לשתות חמש כוסות דהא
איכא חמש לשונות של גאולה, "והוצאתי" "וגאלתי" "ולקחתי"
"והצלתי" "והבאתי" **ובאמת בירושלמי** איתא ר' טרפון היה מביא
כוס חמישי נגד והבאתי, וכן כתב הראב"ד בשו"ת תמים דעים סימן רמ"ה
דף כ"ג ע"ד, וכן בארחות חיים הלכות ליל פסח אות ג', וכן בדעת זקנינו לבעל התוס'
בפרשתן, ועיין בשו"ת דברי יציב אור"ח סימן ר"ז ס"ק ג' שכיון שר' טרפון אמר
שיש ענין להביא כוס חמישי מצוה לעשות כדבריו, מ"מ קשה
מדוע לא פסקינן שזה חיוב כמו הד' כוסות כיון דהוא אחד
מלשונות של גאולה, כך מקשה בספר המנהיג סימן נ"א, וכן החתם סופר פרשת
שלח ד"ה מקושש, וכן בספר הדרש והעיון בפרשתן, וכן בפרדס יוסף בפרשתן.

איכא כמה תרוצים:

א. הבאתי אינו מן המנין שאינו מן הגאולות אלא בשורת הארץ,
כך כתב בספר המנהיג סימן נ"א.

ב. מטעם שלא יאמרו שהתכלית הוא החמישי והבאתי אתכם
אל הארץ שהוא תכלית כל, ויאמרו בחוץ לארץ אין מצוות,
לכן לא תיקנו כוס זכר לוהבאתי, כך תירץ בחתם סופר פרשת שלח ד"ה
מקושש

ג. כיון דכהנים ולוים לא נטלו חלק בארץ לא הויא מקום לתקן
כוס עבורם דהבאתי אינו שייך להם, ומשום הכי לא פלוג
וגם בישראל לא תיקנו, ואין לומר דגם ד' כוסות יפטרו דלא
הויא בשעבוד, דהרי איתא במדרש רבה פרק ה' דשבט לוי לא
נשתעבד רק בפרך, אבל גם הם היו תחת הלחץ של מצרים,
כך תירץ בספר דרש והעיון בפרשתן לאב"ד רישא.

ולפי זה יש לומר טעם: שנוהגין למזוג כוס ה' ואין שותין
ממנו כמ"ש החות יאיר ת"פ ס"ק ו' וקורין אותו כוס של אליהו,
ע"פ מה דאיתא בסמ"ג דלעתיד לבא יהיה לכהנים ולוים
חלק בארץ וכן כתב הרשב"ם ב"ב קכ"ב ע"א ושפיר שייך והבאתי
לכל ישראל ויהיה אז שותין ה' כוסות, וזה כוס אליהו שיהא
נוהג בעת שיבא אליהו ועושיין היום זכר, כך כתב בפרדס יוסף
בפרשתן.

מכתבים למערכת

האם מותר להתפלל על גוי חולה שיתרפא

מה שהבאתם בפרשת וירא תשס"ח בשם שו"ת בית שערים יור"ד סימן רכ"ט דנשאל מרב אחד שגויים באו לבקש ממנו שיתפלל בעדם אם מותר, ודן דיש לכאורה ב' טעמים לאסור א' משום לא תחנם ב' משום דמילד בן לע"ז, ומסיק: דמותר ע"ש אריכות טעם הדבר, ומסיק דאין להביא ראיה שמותר ממש להתפלל על פרעה, משום דקימ"ל דאין למדין מקודם מתן תורה.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א דומ"ץ מחזיקי הדת

נראה לומר באופן אחר מדוע אין להביא ראיה ממש, דשאני משה שהתפלל שישור הצפרדעים ממנו כדי שיוכל לקבל עוד מכות כדכתיב ובעבור זאת העמרתוך להראות שמי בכל הארץ, א"כ התכלית היה כדי שיקבל עוד מכות ודאי אין חשש.

מדוע ציוה פרעה להרוג את הזכרים דווקא ע"י המילדות

מה שהקשתם על הא דכתיב בפרשת שמות ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות, ואיתא במדרש רבה למה ציוה להרוג אותם ע"י המילדות, כדי שלא יתבע הקב"ה ממנו, אלא יפרע מהן, דיש להקשות הרי איתא במדרש רבה על הפסוק שופך דם האדם באדם דמו ישפך, דבא רבות דאפילו ע"י שליח חייב משום דבבן נח יש שליח לדבר עבירה, ואיתא בגמ' דרבי ישמעאל סובר דהפסוק בא לחייב בן נח אף על העוברין, וליף ליה מהפסוק הנ"ל דאיהו אדם שהוא באדם הואי אומר זה העיבור, ועיין בשו"ת שואל שום תירוץ לפרעה דהרי בן נח יש שליח לדבר עבירה, ותרצתם בשלשה אופנים.

הרה"צ רבי יצחק מאטצען שליט"א וליאנסבורג מח"ס הואיל משה

מה שתצתם בשם הכלי חמדה דפרעה אמר ממה נפשך, אם בן נח חייב אף על העוברים, אז אין שליח להריגה בבן נח, שהרי שתי דנים אלו נלמדים מאותה מלה, ומי שלמד זה לא למד זה, ואם יש שליח לדבר עבירה בבן נח אז אין חייב לעוברין, ואם יש חייב לעוברין אז אין שליח לדבר עבירה, יש להעיר ממה שכתב הרד"ק שמואל ב' י"ב דהיכא דהמלך צוה לעשות עבירה אמרינן יש שליח לדבר עבירה, ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תנינא חלק ב' סימן ס"ט ולפי זה אף אי אמרת דבני נח חייב על העוברין עכ"ל אמרינן יש שליח לדבר עבירה כיון דהמלך ציוה לעשות.

מעדיני אשר: יש לציין דוכה כיון להחיד"א דבספרו כסא דוד דרוש י"ח כתב על המדרש הנ"ל דפרעה היה חייב אף שהרג ע"י שליח כיון דהואי מלך, ובמלך אמרינן יש שליח לדבר עבירה דבעל כרחך עושה כמו צדק.

הרב חיים מאיר קליין שליט"א כולל תנין בית שמש

הרב שאול מרגליות שליט"א מודיעין עילית
נראה לתרץ המדרש באופן נוסף דפרעה סבר שהמילדות העבריות יש להם דין כמו ישראל, וא"כ אתי שפיר דרק מבן נח לבן נח יש שליח לדבר עבירה, אבל לא מבן נח לישראל, ולכן ציוה למילדות העבריות דווקא כדי שלא יתחייב.

מאיזה סיבה לא רצה משה רבינו לאכול מהמצריות

מה שהקשתם על הא דאיתא בפרשת שמות ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מניקת מן העבריות, ומקשה בגמ' ומאי שנא מעבריות, ומתרג' בגמ' מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא נק אמר פה שעתיד לדבר עם השכינה נק דבר טמא והקשתם מהא דאיתא בגמ' מחלוקת מאיזה גיל מכיר תינוק את אמו או משלשה חדשים או שלושים יום, או כל תינוק כחורפיה, א"כ איך אמרינן שלא רצה לאכול מהמצריות, משום דפה שעתיד לדבר עם השכינה אינו יכול לינק דבר טמא, הרי משה היה כבר בן שלושיה חדשים ואליבא דכ"ע היה מכיר את אמו שאינו יונק מאחרת, א"כ משום כך לא ינק מאחרות, ותרצתם בשבעה אופנים.

הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בני ברק מח"ס גם אני אוהב

הרב יעקב כהן שליט"א ירושם כולל מנצחה רמת
נראה לתרץ, דהגמ' מיידי ברוב תינוקות שנולדים לתשעה חדשים, שהם מכירים את אמן אם שלשה חדשים ולא רוצים לינוק מאחרת, אבל משה רבינו נולד לששה חדשים ויח אחד כמו שכתב רש"י שמות ב' ג' ויתכן שאם נולד כל כך מוקדם, לא מכיר את אמו גם אחרי ג' חדשים.

הרב יהושע דקר שליט"א בית שמש

הרב יחזקאל סנדורסקי שליט"א מודיעין עילית
הרב יואל אברהם מושקוביץ שליט"א ירושלים כולל סאטמר
נראה לתרץ דהראיה הוא מדברי מרים לבתיה, דאמרה שמכיון שהוא לא ינק מהמצריות, שיש לה לנסות להביא אשה מן העבריות היא לא אמרה שהיא תביא לאמו דייקא, אלא לסתם אשה מן העבריות.

הרב אהרן הכהן פערל שליט"א ברקלין

יש לציין בדקדושת לוי ריש פרשת שמני על הפסוק ויקרא י"ב ב' וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם דבר וכו' זאת החיה, דיש לדקדק מאי לאמר אליהם, וכתב דהנה רש"י כתב על פסוק שמות ב' ז' האלך וקראתי לך אשה מניקת מן העבריות, שהחזירוהו על מצריות הרבה לינק ולא ינק לפי שהוא עתיד לדבר עם השכינה לפיכך לא רצה לינק מטמא משום שעתיד לנבא לישראל מפי השכינה, והרמב"ן הקדוש כתב, מה שאסרה לנו התורה אלו הטמאים משום שאלו מולידים טעם אכזריות בגוף האדם וישראל עם קדוש צריכין להיות מדת חסד, ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לדבר עם כל איש מישראל כמו שנאמר וואל ג' א' ונבאו בניכם ובנותיכם, ונמצא כיון שהקדוש ברוך הוא ידבר עמכם, ואיך שייך שהפה שאכל טמא ידבר עמו השכינה, והוה הרמו וידבר וכו' "לאמר עליהם" הרמז שאנו עתיד לאמר עליהם לכל אחד ואחד ולכך לא יאכלו דבר טמא.

משה רבינו שהיה לו קול ערב האם היה כשר לשייר במקדש

מה שהקשתם בשם הרמב"ן על הא דכתיב בפרשת שמות ותפתח ותראוהו את הילד והנה נער בכה, ואיתא בגמ' קרי ליה ילד וקרי ליה נער תנא הוא ילד וקולי כנער דברי רבי יהודה אמר לו ר' נתניה א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בתיבה אמרה שמא לא אוכה לחופתי, וברש"י בפרשת שמות פירש קולו כנער, והקשה הרמב"ן מדוע לא חשש רש"י לטענה של רבי נתניה שאם היה קולו ערב, א"כ הואי בעל מום משה רבינו, וכן מה יתרון רבי יהודה על קושיתו של רבי נתניה, ותרצתם בחמשה אופנים.

הגאון רבי יעקב שלום ארנפלד שליט"א ראש כולל צאנז נתניה

נראה לתרץ דרבי יהודה סבירא ליה כיש אומרים (בחסד ק"ב ע"ג) דמשה נשאר כהן רק פסקה כהונה מורעו, וא"כ היה אסור בעבודת הלוים וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ג' מהלכות כלי המקדש הלכה ז') דכהן מוהרר שלא יעבוד עבודת לוי, ואף אי יסבור כחכמים (שם בוחס) דמשה אחר ז' ימי המילואה הואי לוי, מ"מ הא קימ"ל כרבי יוסי (יבמות י"ב ע"ג) בכהן גדול שעבר שאינו עובד ככהן הדיוט דמעלין בקודש ואין מורדין, ולכן היה משה פסול לשייר, ולא שייך לומר עשיתו בעל מום.

מדוע אין אנו רואים שהמשמש כסנדק מתעשר

מה שהקשתם בשם הגר"א על הא דאיתא ברמ"א יור"ד סימן רס"ד בסנדקאות מעשרת, הרי במציאות אין רואים את זה, שהרי הרבה אנשים משמשים בסנדקאות ואין מתעשרים, ותרצתם בארבע אופנים.

הרב יוסף דויטש שליט"א בני ברק סלל תורה חסד

נראה לתרץ ע"פ מה דאיתא במשנה (אבות פרק ד' משנה ט') כל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופה לבטלה מעוני, ומקשה התוס' יו"ט והתפארת ישראל הרי הנסיון מראה להיפך, ותרצו או שלפעמים העושר מבטל מילמד לכן אינו נעשה עושר, או דאולי עשה שלא לשמה או דאולי האדם גרם את ההפסד בידים, לפי הנ"ל אפשר לתרץ גם קושיא מדוע אין הסנדק מתעשר או משום שלפעמים העושר מבטלו מתורה או משום שהיה שלא לשמה או שהפסיד את כספו בידים.

מדוע לא החליף יעקב את אפרים והניחו בצד בימינו

מה שהקשתם בשם הראשונים כיון שסבר יעקב שצריך להקדים את אפרים לפני מנשה, מדוע היה צריך להפוך את הידים דרך עקלתון כדי להניח את יד ימינו על אפרים מדוע לא החליף מקומות והניח את אפרים לצד ימינו ואת מנשה לצד שמאלו, ותרצתם בחמשה אופנים.

הרב מתתיהו שטיגל שליט"א

שמעתי מהגה"צ רבי אלימלך בירמגן שליט"א שמכאן לימוד גדול לאדם שכשיש לו דעה אחרת מחבירו, אף כשכטוח שהצדק עמו, עליו לשנות עצמו כדי להגיע לתכלית הנרצה, ולא לשנות את חבירו, וכיון שיוסף סבור היה שכך צריך להיות הסדר, אף שיעקב אבינו סבר להיפך, שינה בעצמו כדי להגיע לתכלית הנרצה, ולא ניסה לשנות את יוסף.

האם לפני מתן תורה היה שייך המושג של גירות

מה שהקשתם על הא דכתיב ותרד בת פרעה לרחוץ בת היאור, ובגמ' מגילה י"ג ע"א אמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה, וברש"י לטבול לשום גירות, דיש להקשות איך שייך גירות לפני מתן תורה, דגירות שייך רק כשכא להיכנס לקדושת ישראל לצאת מתורת בני נח, אבל לפני מתן תורה עדיין כולן היה עליהם תורת בן נח, ותרצתם בכמה אופנים.

הגאון רבי יעקב איזנבאך שליט"א מו"ץ בקרית ספר

הרב אברהם הכר שליט"א ירושלים
הבה"ח בנימין ברגר נ"ו ישיבת טשעבין ירושלים
נראה לתרץ דיש לדייק בהא דאמר ר"י שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה ולא אמר שעושה גילולי דת אביה וקובלה על עצמה דת ישראל, ויובן ע"פ מה שאמר עוד רבי יוחנן שם במגילה, שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי והיינו דבעצם עויבת ע"ז והכפירה מקרי יהודי וזה מה שאמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ דהיינו דבוזה גופה נקרא יהודית, וזה כוונת רש"י לטבול לשם גירות דהיינו להיקרא יהודי ע"י הכפירה בע"ז.

הרב יעקב ישראל מייזנער שליט"א לונדון

נראה לתרץ שרואי לא היה שייך דין גירות לפני מתן תורה כמו שיש עכשיו משום שכולן היו בני נח, אלא הגירות הועיל שיהא להם דין כמו בני אברהם יצחק ויעקב ושיהא ראוים לקבל התורה והמצוות בהר סיני.

תגובות אפשר לשלוח למחבר הרב אשר אנשיל שוורץ שליט"א

לפקס המערכת: 057-7961607 או למייל: levih@017.net.il
לביירוים בכל ענייני המערכת, בטל: 057-3166560

גליון זה נודב ע"י ידידינו

הרבני החסיד הרב זונדל מוטצען שליט"א ברקלין

לדגל שמהות נישואי נכדו

הבה"ח מורנו אברהם חיים יעקב נ"ו מבחירי ישיבת צאנז נתניה

בן לבנו הגאון רבי אפרים פישל שליט"א רב קרית הבעש"ט

עב"ג תחי' במו"ט ובשעטו"מ